

آیات قرآن کریم در شأن امام علی (ع)

پژوهش گر جویای رابطه میان امام علی(ع) و قرآن کریم ، گاهی نوشتن و جمع آوری قرآن به اهتمام امام علی(ع) را می کاود ...

پژوهش گر جویای رابطه میان امام علی(ع) و قرآن کریم ، گاهی نوشتن و جمع آوری قرآن به اهتمام امام علی(ع) را می کاود ، و گاهی به تفسیر امام (ع) درباره شأن نزول و تأویل آیات قرآن می پردازد، که آن حضرت ، خود ، فرمودند :

171#& سلونی عن کتاب الله فوالله ما من آیه الا انا اعلم ابلیل نزلت ام بنهار، ام فی سهل ام فی جبل » [1]

171#& از من درباره کتاب خدا بپرسید که به خدا سوگند هیچ آیتی نیست مگر آنکه می دانم در شب نازل گشته است یا در روز، در دشت فرود آمده یا در کوه. «

گاهی نیز محقق، موضوع تجسم قرآن در علی (ع) را از بعد عقیده و رفتار بررسی می کند، که پیامبر اکرم(ص) فرمودند : 171#& علی مع القرآن و القرآن مع علی لن یفترقا حتی یردا علی الحوض » [2]

171#& علی با قرآن است و قرآن با علی، هرگز از هم جدا نشوند تا در حوض کوثر نزد من آیند. «

در بحث حاضر تنها به برخی از آیات نازل شده درباره آن حضرت (ع) ، که ما به آنها دست یافته ایم ، اشاره می کنیم ؛ زیرا خطیب بغدادی در تاریخ خود از ابن عباس روایت کرده که سبب آیه درباره امام علی(ع) نازل شده است. [3]

همچنین شبلیجی از ابن عباس نقل می کند که آن مقدار از کتاب خدای متعال که درباره علی(ع) نازل شده ، درباره هیچ کس نازل نشده است. [4]

الف) آیه انفاق

171#& الذین ینفقون اموالهم باللیل والنهار سرا و علانیه فلهم اجرهم عند ربهم و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون» [5]

171#& پاداش آنان که اموال خود را، شب و روز و نهان و آشکار ، انفاق می کنند ، با پروردگارشان است ، نه بیمی بر آنها است و نه اندوهگین می شوند»

عبدالوهاب بن مجاهد از ابن عباس چنین روایت می کند :

171#& آیه انفاق درباره علی(ع) نازل شده است؛ او چهار درهم داشت که یکی را در شب انفاق کرد ، یکی را در روز ، و یکی را در نهان و یکی را آشکار . « [6]

ب) آیه فروش جان

171#& و من الناس من یشری نفسه ابتغاء مرضات الله والله رؤوف بالعباد » [7]

171#& برخی از مردم، جان خود را برای خشنودی خدا می فروشند؛ و خداوند با این بندگان مهربان است. «

— عبدالرحمان بن میمون به نقل از ابن عباس می گوید: 171#& رسول خدا(ص) در شبی که به سوی آن غار برون شد، علی را در بستر خود خوابانید. ابوبکر به دنبال پیامبر آمد و علی او را از خروج پیامبر آگاه کرد.

ابوبکر در پی آن حضرت روان شد و قریشیان بیدار و پاسدار، علی را [به جای پیامبر] هدف خویش گرفته بودند. چون صبح شد، با شگفتی علی (ع) را فراروی خود دیدند.

گفتند: محمد(ص) کجاست ؟

علی(ع) گفت: من از او خبر ندارم .

گفتند: ما نمی خواستیم به تو ضرری برسانیم و تو را آزار دهیم. ما هدفمان محمد(ص) بوده است. چون که او از زدن و ضربه خوردن به خود نمی پیچد

اما تو از ضربه خوردن به خود می پیچی. سپس آیه و من الناس من یشری نفسه... درباره او نازل شد. «

— امام علی(ع) خود، در این باره چنین سروده است:

وقیت بنفسي خیر من وطی الحصى

واکرم خلق طاف بالبيت والحجر

وبت أراعی منهم ما یونینی

و قد صرت نفسي علی القتل والاسر

محمد لما خاف ان یمکروا به

فناه ذوالطول العظیم من المکر

و بات رسول الله فی الغار آمنا

فما زال فی حفظ الاله و فی ستر [8]

با جان خود برترین راهوار در این سنگریزه ها

و گرامی ترین آفریده، زایر بیت و حجر را پاسداری کردم

خوابیدم و در حالی که دشمنانم را می پاییدم
خود را برای کشته شدن و اسارت آماده ساختم
زمانی که محمد(ص) از مکر آنها بر خود ترسید
خداوند بخشایشگر عظیم، از این مکر نجاتش داد
آری، رسول خدا(ص) در آن غار، ایمن آسود
و همواره در پناه خدا باقی ماند.
آیات قرآن درباره علم امام علی (ع)
(الف)

قل کفی بالله شهيدا بيني و بينکم و من عنده علم الكتاب « (9)
بگو: همان بس که خداوند و آنکه علم کتاب نزد او است، میان من و شما گواه باشد .
— ابوسعید خدری می گوید:

از رسول خدا(ص) پرسیدم:
آنکه علم کتاب نزد او است، کیست؟
فرمود: او برادر من علی بن ابی طالب(ع) است. [10]
(ب) انّ في ذلك لآيات للمتوسّمين (11)
در این داستان نشانه هایی است برای ژرف اندیشان .
— جابر جعفی از امام باقر(ع) چنین نقل می کند:

هنگامی که امیرالمؤمنین(ع) در مسجد کوفه بود، زنی نزد او آمد و از شوهرش شکایت کرد. امام به نفع شوهرش قضاوت کرد.
زن به خشم آمد و گفت: به خدا سوگند، داورِ ات ناحق، قضاوت نامیزان و حکمت ناعادلانه است. در محکمه الهی به محاکمه ات
می کشانم.

امام علی(ع) مقداری او را نگریست و فرمود: دروغ گفتی ای بدخوی، ای بدکار! آن زن ناگهان فراری شد.
عمرو بن حریث خود را به او رسانید و گفت: با علی سخنی گفتی و او پاسخی داد و تو فراری شدی؟
گفت: به خدا سوگند، علی مرا از حقیقتی آگاه ساخت که من از ابتدای ازدواجم تا کنون آن را از شوهرم پنهان کرده بودم.
عمرو نزد امیرالمؤمنین(ع) بازگشت و آنچه را شنیده بود، بیان کرد و گفت: یا امیرالمؤمنین، شما را به کفایت نمی شناختم.
امام فرمود: وای بر تو! اینکه از من دیدی، کفایت نیست، بلکه خداوند در قرآن کریم فرموده است: انّ في ذلك لآيات للمتوسّمين.
رسول خدا(ص) خود، متوسّم بود، و من، پس از او، و امامان از نسل من، پس از من، همگی، ژرف اندیشانیم و چون در آن زن نظر
کردم، او را از سیمایش باخبر نمودم. [12]

(ج) و ما أرسلنا من قبلك الا رجالا نوحى اليهم فستلوا اهل الذكر ان كنتم لا تعلمون (13)
&171#؛ و پیش از تو نفرستادیم مگر مردانی که به آنها وحی می کردیم. اگر نمی دانید از اهل ذکر بپرسید . «
— حرث در این باره می گوید:

از علی(ع) درباره این آیه پرسیدم؛ فرمود:
&171#؛ به خدا سوگند که ما اهل ذکریم ، ما اهل علمیم ، ما معدن تأویلیم ،
من، خود، از رسول خدا(ص) شنیدم که می فرمود: من شهر علمم و علی در آن است، و هر که خواهان علم است، باید از دَرش وارد
شود. « [14]

(د) و تعیها اذن واعیه [15]
&171#؛ و گوش شنوا آن را درمی یابد.»
— از علی بن حوشب در این باره چنین نقل شده است:
از مکحول شنیدم که می گفت: رسول خدا(ص) آیه &171#؛ و تعیها اذن واعیه « را تلاوت کرد و فرمود: یا علی، از خدا خواسته ام که
این گوش شنوا و گیرا گوش تو باشد.

علی(ع) فرمود: پس از آن هیچ حدیث و سخنی را که از رسول خدا(ص) شنیدم، فراموش نکردم. [16]
— همچنین از برید اسلمی چنین نقل شده است:
شنیدم که رسول خدا(ص) به علی(ع) می فرمود: یا علی، خداوند فرمانم داده تا نزدیکت کنم و دورت نسامم؛ تعلیمت دهم و فراگیری.
خداوند مقرر فرموده که تو گیرنده و نگه دارنده شوی. پس از آن، آیه &171#؛ و تعیها اذن واعیه « نازل شد. [17]
آیات قرآن درباره محبت و ولایت امام علی(ع)
(الف)

یا ایها الذین آمنوا اتقوا الله و کونوا مع الصادقین [18]
&171#؛ ای مؤمنان، از خدا پروا کنید و همراه صادقان باشید . «
— امام باقر(ع) فرمودند :

کونوا مع الصادقین ؛ یعنی اینکه با علی بن ابی طالب(ع) باشید. [19]
(ب)

ان الذين آمنوا و عملوا الصالحات سيجعل لهم الرحمن ودا [20]
کسانی که ایمان آوردند و کارهای شایسته کردند، خدای رحمان برای آنها محبوبیتی ویژه قرار می دهد.
— درباره این آیه از علی بن موسی الرضا(ع) از پدرانش از جابر بن عبدالله چنین نقل شده است:
رسول خدا(ص) به علی بن ابی طالب(ع) فرمودند :

یا علی، بگو خدایا ، محبت مرا در دل های مؤمنان بیفکن . خدایا خودت مرا سرپرستی کن . خدایا، خودت مرا محبوب گردان ، و خدای سبحان این آیه را فرستاد: انّ الذين آمنوا و عملوا الصالحات سيجعل لهم الرحمن ودا [21] و اینک هیچ مرد و زن مؤمنی را نیابی مگر آنکه قلباً دوستدار اهل بیت(ع) است.

(ج)

انما أنت منذر لكل قوم هاد [22]

&171#تو ای پیامبر فقط بیم دهنده ای و هر قومی را هدایت گری است.

— ابن عباس می گوید: رسول خدا(ص) دستش را بر سینه اش نهاد و فرمود :

من بیم دهنده ام . سپس به شانه علی (ع) اشاره کرد و فرمود:

تو هدایت گری ؛ بلکه هدایت جویان ، پس از من با تو هدایت می یابند. [23]

(د) و لما ضرب ابن مریم مثلاً اذا قومک منه یصدون [24]

&171#چون پسر مریم مثل زده شد ، ناگهان قوم تو از آن به فغان آمدند.

— امام علی(ع) می فرماید:

روزی نزد پیامبر رفتم و او را میان جمعی از قریش یافتیم . آن حضرت به من نگرست و فرمود: یا علی، مثل تو در این امت همچون مثل عیسی بن مریم است؛

گروهی دوستدارش شدند و درباره اش افراط کردند و گروهی دشمنش شدند و درباره اش به افراط گراییدند.

جمعی که نزد آن حضرت بودند، خندیدند و گفتند: بنگرید که چگونه پسر عمویش را به عیسی بن مریم تشبیه می کند. در این هنگام،

آیه &171#و لما ضرب ابن مریم مثلاً .. نازل شد. [25]

(هـ) من جاء بالحسنة فله خير منها و هم من فزع يومئذ آمنون و من جاء بالسيئة فكبت وجوههم في النار [26]

&171#کسی که کاری نیکو کند، برای او پاداشی بهتر از آن باشد و آنها از وحشت آن روز در امانند و آنکه کاری زشت کند، واژگون در آتش افتد. »

— ابا جعفر محمدباقر(ع) می فرماید:

ابوعبدالله جدلی نزد امیرالمؤمنین(ع) رفت و امام به او فرمود : یا ابا عبدالله، آیا از تفسیر من جاء بالحسنة ... آگاهت نکنم.

گفت: آری، فدای شما گردم.

فرمود: حسنه ، حب ما اهل بیت است، و سیئه ، بغض ما. سپس تمام آیه را تلاوت کرد. [27]

پی نوشت ها

[1] متقی هندی، علی، کنز العمال، ج 2، ص 257-258.

[2] حاکم نیشابوری، المستدرک علی الصحیحین، ج 3، ص 124.

[3] خطیب بغدادی، تاریخ بغداد، ج 6، ص 221.

[4] شبلنجی حنفی، نورالابصار، ص 73.

[5] سوره بقره، آیه 274.

[6] ابن عساکر، تاریخ مدینه دمشق، ج 38، ص 206.

[7] سوره بقره، آیه 207.

[8] احمد بن حنبل، المسند، ج 1، ص 330؛ حاکم نیشابوری، المستدرک علی الصحیحین، ج 3، ص 123؛ نسائی، احمد بن شعیب،

خصائص علی بن ابی طالب، ص 61.

[9]. سوره رعد، آیه 43.

[10]. بحرانی، سید هاشم، البرهان فی تفسیر القرآن، در تفسیر آیه مذکور.

[11]. سوره حجر، آیه 75.

[12]. فرات کوفی، تفسیر فرات الکوفی، ص 81.

[13]. سوره نحل، آیه 43.

[14]. حاکم حسکانی، شواهد التنزیل، ج 1، ص 334.

[15]. سوره حاقه، آیه 12.

[16]. بلاذری، احمد بن یحیی، انساب الاشراف، ج 2، ص 121.

[17]. طبری، محمد بن جریر، جامع البیان فی تأویل آی القرآن (تفسیر الطبری)، ج 29، ص 56.

[18] سوره توبه، آیه 119.

- [19]. گنجی شافعی، کفایه الطالب، ص 236.
- [20]. سوره مریم، آیه 96.
- [21]. بحرانی، سید هاشم، غایه المرام، 373.
- [22]. سوره زخرف، آیه 57.
- [23]. حاکم حسکانی، شواهد التنزیل، ج 2، ص 160.
- [24]. سوره نمل، آیه 89.
- [25]. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان، در تفسیر آیه مذکور.
- [26]. سوره بینه، آیه 7.
- [27]. سیوطی، عبدالرحمان، الدر المنثور، ذیل آیه مذکور..
- منبع: «علی (علیه السلام) فی القرآن»
تألیف علامه سید مرتضی عسکری (ره)